

Miljøpartiet De Grønnes forslag til

Budsjett 2017

Rådmannens forslag til budsjett legges til grunn.

Foreslåtte endringer kan i flere tilfeller gjennomføres innen angitte rammer. Øvrige endringer er innarbeidet i vedlagte budsjettskjema.

Kommunens økonomiske bærekraft

MDG Halden har programfestet at kommunen skal ha en bærekraftig økonomi. Det kommunale regnskapsresultat uttrykt ved *mer /mindre forbruk* gir ikke uttrykk for bærekraft, men hvordan kommunens arbeidskapital vedlikeholdes. Avdrag i stedet for avskrivninger utgiftsføres. Bærekraftig økonomisk utvikling forutsetter at kommunens egenkapital vedlikeholdes og at kapitalslit / avskrivninger dekkes av driftsoverskuddet.

Vi støtter forslagene i ny Kommunelov om endret beregning av avdrag, slik at det blir bedre samsvar mellom avskrivninger og avdrag. Allerede fra 2017 bør kommunen starte tilpassing til nye regler. Rentenivået ligger i dag på et historisk bunnivå og framtidige endringer peker mot en heving av rentenivået, noe som vil belaste kommunens driftsøkonomi ytterligere. Kommunen har i en årrekke benyttet en strategi med 100% lånefinansiering basert på store samlede lån med vektet avdragstid og hovedsakelig med flytende renter som delvis er sikret med rentebytteavtaler.

Det er flere uheldige sider med denne politikken og strategien er lite bærekraftig:

Ved å finansiere investeringer som har kort levetid, med mer langsiktige lån og samtidig ikke foreta nødvendige nedbetaling av lån tilsvarende avskrivninger, vil det etter hvert medføre at verdien på kommunens lån blir høyere enn faktisk verdi på ditto eiendeler. Dette er en problemstilling som også vil gjelde ved ev videresalg av de eiendommer kommunen har kjøpt av HKP til bokført verdi.

At bruken av mva kompensasjonen til drift ga et uheldig høyt driftsnivå var en effekt, men det andre hovedproblemet kommunen fortsatt sliter med, var at disse investeringene inklusiv mva ofte var 100% lånefinansiert. Mao kommunen har i dag et forbrukslån i samme størrelsesorden som akkumulert underskudd.

I tillegg kommer ordningen med premieavvik som ikke har noen direkte driftsmessige effekt, men derimot en likviditetseffekt for kommunen og medfører et større behov for kassakreditt.

Halden kommune er derfor helt nødt til å oppnå driftsmessige overskudd som er vesentlig større enn det som kreves til å nedbetale akkumulert underskudd. MDG mener derfor at underskuddet må nedbetales raskere enn inngått avtale, slik at man kan ta grep til å rette opp den finansielle ubalanse kommunen er i. Det er derfor behov for å øke kommunens inntekter. Dette kan kun gjøres gjennom en justering av eiendomsskatten. Det har ikke vært noen endring i skattesatser siden re-taksning av private boligeiendommer ble gjennomført i 2009. For å kompensere for verdi stigning siden den gang, burde etter MDG's syn, skattesatsen vært jevnlig justert opp. Av sosiale fordelingshensyn bør det være et bunnfradrag. Skattesatsen for næringsseiendom har hele tiden ligget på lovens maksimum.

I tråd med vårt forslag til Økonomiplan, vil vi foreslå at satsen trappes opp til 4,5 promille i 2017 (deretter 5,25 i 2018 og 5,75 i 2019 og 2020). Regnskapsoverskudd utover avtalt nedbetaling

av tidligere merforbruk, brukes til ekstra nedbetaling av underskudd. En slik moderat opptrapping, vil medføre at driftsunderskuddet kan være nedbetalt i 2020.

Det er viktig for både næringslivet og private boligeiere at kommunen kan tilby service og tekniske tjenester som oppmåling, saksbehandling av byggesaker til mer akseptable priser som reflekterer selvkost for den faktiske tjenesten som ytes den enkelte. Mange av dagens gebyrer oppleves som urimelige i og med de inneholder en høy overhead. Det må foretas en gjennomgang av gebyrregulativet med sikte på å nedjustere gebyrer som virker klart urimelige.

Et grønt skifte.

Rådmannens budsjett forslag omtaler overhodet ikke de miljø- og klimaforpliktelser Norge har påtatt seg og hva det vil medføre for Halden.

Også Halden kommune må sette i verk omfattende tiltak for å nå målene fra Paris-avtalen om maksimal temperaturstigning på 1,5 C. Stortinget har vedtatt en 40% reduksjon av klimautslipp.

Nasjonal satsing på elbiler gjennom reduserte avgifter har skapt et marked for utslippsfrie kjøretøy. I tillegg til rådmannens forslag om 2 nye ladestasjoner, må det etableres enda flere ladestasjoner for el biler og busser både i sentrum og ute ved E6. Dessuten må det bygges en fyllstasjon for hydrogen både i byen og nær E6 / Svinesundsområdet, som vil dermed vil utgjøre et naturlig knutepunkt på stamveien for Hydrogen som planlegges mellom Norge og Europa. Med Norges unike tilgang på fornybar energi har vi store fordeler med tanke på hydrogenproduksjon. Hydrogen som drivstoff i transportsektoren har et stort potensial både innen skipsfart og for tunge kjøretøyer.

Erfaring og kunnskap rundt praktisk bruk av denne infrastrukturen kan også benyttes i andre deler av verden, hvor vi kan bidra til å redusere CO2 utslipp. Verdiskapning i samfunnet oppstår ofte som følge av politiske beslutninger

Massiv tre

Også på andre områder kan lokal politikk skape flere miljøvennlige marked. Halden er en betydelige skogbrukskommune og det har vært tatt initiativ fra nabokommune Rakkestad om en satsing på massiv tre, ([cross laminated timber](#)). Ved å satse på økt bruk av massiv tre i offentlige bygg i Halden, vil vi bidra til at markedet for dette også vokser.

Etter at de nye studentboligene på Remmen ble oppført i massiv-tre, er dette byggematerialet brukt i skoler og andre større bygg mange steder i landet. Erfaringene er meget positive, inneklimate er utmerket, isolasjon, støydemping og brannbestandighet er i samsvar med moderne krav. I tillegg er byggene raske å sette opp, framføring av rør er enkelt, og arbeidsmiljøet for bygningsarbeiderne blir bedre enn ved bygg i bare stål og betong. Klimaeffekten ved å bruke tre i stedet for stål og betong blir stor, siden både stål- og betongproduksjon er svært energikrevende. Det krever også energi å produsere massiv-tre, men treverket beholder energilageret fra tømmeret, slik at dette tas ut av kretsløpet og lagres så lenge bygget og veggen består. Det kan bli 200 år eller mer uten at CO₂ fra tømmeret slippes ut. En fordel med massiv-tre er at mange forskjellige kvaliteter og treslag kan brukes i treplatene.

For skogbruket gir massiv-tre nye muligheter for avsetning av de deler av virket som i dag selges til lave priser. Å øke bearbeidingen av trevirke lokalt, vil skape ny sysselsetting. I dag eksporteres det mye tømmer direkte til Tyskland blant annet fra havna i Halden. For å bistå skogbruks næringen ytterligere, må Halden søke om statlige midler til å utbedring av havna som tømmerterminal.

Etableringen av massiv-tre fabrikker er nå i gang enkelte steder i Norge. Stat og kommuner kan stimulere denne omleggingen ved å stille slike krav i offentlige byggeprosjekter. Dette vil være

en del av virkeliggjøringen av det grønne skiftet. I Halden bør massiv-tre brukes i alle kommunale nybygg. I første omgang vil det gjelde nye Idd skole, nybygg ved Bergheim og ny brannstasjon

I forbindelse med Innovasjonsprisen i Halden, ønsker vi i 2017 å gi denne til en virksomhet som gjennom små eller store produkter eller tjenester gir et verdifullt bidrag til en mer miljøvennlig leverandørindustri. I tillegg utlyses en konkurranse blant skole elever om hvem som kan komme opp med de beste miljøtiltakene på skolen. Det settes av et beløp på kr 100 00 til premiering og gjennomføring de 3 beste forslagene.

Solenergi og jordvarme i kommunale bygg

Formålet med flere store investeringsprosjekt er det skal redusere de framtidige driftskostnader. Det gjelder i første omgang Idd skole, Bergheim demenssenter og ny brannstasjon. Disse byggene kan gjøres enda mer kommunaløkonomisk lønnsomme ved å bygges som lavutslippshus, på den måten kan kommunen spare betydelige utgifter til oppvarming. Det må bygges solcellepaneler på store deler av takene, samtidig som det borres jordvarmebrønner og legges opp til vannbåren varme i gulvene. Solenergien vil kunne dekke store deler av strømbehovet på dagtid, og jordvarmen vil gjøre at både oppvarming av rommene og vannoppvarming kan skje med liten strømtilførsel fra nettet. Med nye toveis målere, kan overskuddet av produsert energi leveres til energiselskapet.

På skoler vil det bli et stort strømoverskudd i ferier. Kommunen kan på den måten bli en betydelig strømleverandør til andre (kommunale) bygg. Private utbyggere kan oppfordres til å gjøre likedan. Prisen på tilbakelevert strøm har til nå variert en del i Østfold, men det er mulig å forhandle seg til en gunstig pris på paneler og returstrøm i en pakke. Selv om Norge er selvforsynt med vannkraft, vil det være gunstig å utnytte en del av potensialet for solenergi og energisparing, siden dette kan skje uten naturinngrep. Det vil gi større mulighet for eksport av grønn energi til land der fornybar-andelen foreløpig er liten.

Biogass-produksjon på Remmen

Det er neste år avsatt 91,7 mill kr for videre utbygging av renseanlegget på Remmen. Her tas det sikte på å bygge et biogass-anlegg ved å videre behandle slammet. Kostnadene for anlegget er beregnet til omkring 38 mill.kr og i tillegg gassturbin, gass/oljekjel, fjernvarmerør m.m. for omkring 10 mill.kr. Hensikten er å brenne biogassen på Remmen for å produsere strøm og varme og dermed spare strømkostnader, i tillegg til at noe overskuddsvarme kan leveres til Tyska-bebyggelse.

Iflg. saksdokumentene vil det likevel være nødvendig å kjøpe strøm fra nettet i perioder.

Framlagt dokumentasjon viser imidlertid ingen lønnsom bruk av overskuddsenergien, satsingen på Tyska prosjektet er blitt stilt i bero for mange år framover som et resultat av Jernbaneverkets båndlegging i forbindelse med planlegging av Intercity. Det må finnes en annen anvendelse, avfakling er ikke et miljøvennlig alternativ.

Alternativet å søke samarbeid med Saugbrugs, ved å kjøre slammet fra renseanlegget til deres nye biogassanlegg, som skal ta seg av papirfabrikkens avfall, **er ikke utredet.**

Ved å g samarbeide med Saugbrugs, kan investeringene på Remmen reduseres med anslagsvis 40-50 mill.kr, noe som kan gi haldenserne lavere kloakkavgift eller raskere oppgradering av nettet. Ved at mest mulig slam behandles i anlegget til Saugbrugs, gjerne også sammen med husdyrgjødsel, kan produksjonen av biogass i dette anlegget levere drivstoff til mange kommunale kjøretøyer og busser. I Østfold produseres det nå biogass som driver nesten 80 % av bussene. Produksjonen i Halden kan bidra til at samtlige busser i fylket går på biogass.

Å brenne biogass i stedet for å varme opp anlegget med fornybar vannkraft, er både miljøpolitisk og økonomisk ufornuftig så lenge vi har kraftoverskudd i Norge. Det gir ingen klimagevinst.

Prognosene tyder på at kraftoverskuddet bare blir større, fordi vi blir bedre på energisparing og fordi nedbøren forventes å øke. Det er bare bruk av biogass som drivstoff for å erstatte bensin og diesel, som gir klimagevinst.

I pekes på i dokumentene for Remmen-prosjektet at varmpumper kan være et alternativ til biogass-brenning for å gi billigere oppvarming av anlegget, men dette er ikke utredet og priskeregnet. I stedet for å satse på å legge fjernvarme ledninger innover mot sentrum, må det vurderes om fjernvarmen kan overføres til høyskolens anlegg på Remmen som erstatning for biodiesel de bruker i dag. Miljømessig vil det være en fordel å erstatte biodiesel (frigjøre dyrkingsareal) med biogass (basert på kloakk).

Rådmannen må utrede disse alternativene og legge saken fram for ny politisk behandling. Forutsetningen for tidligere vedtak, med overføring av fjernvarme til Tyska, er ikke lenger til stede.

Kultur og idrett

Det er viktig å styrke Nordsiden med nye aktiviteter.

- ✓ Flytting av Østfoldmuseet til Fayegården.
- ✓ Rehabilitering av Gamle Rådhus til et effektivt politisk møtesenter .
- ✓ Overta Studentsamfundet. Bygget er verdimelessig nedskrevet og bør kjøpes. Finansiering kan skje ved å selge kommunens aksjer i Halden Utvikling. Dette er nå et veletablert bygg i full drift og trenger ikke lenger offentlig "fødselshjelp".
Det bør etableres en selvstendig organisasjon som får ansvaret for å drifte Samfundet.

Disse tiltakene vil sammen med den foreslåtte bevilgning ny idrettshall på Os, medføre mange flere mennesker i denne delen av byen og skape ringvirkninger for handelsbedrifter.

Sykkel og turveier

Legge bedre til rette for sykling på kommunal veier. I tillegg til de tiltak Vegvesenet vil gjøre langs Riks- og fylkesveier, må det lages et nettverk av veier / stier hvor sykkel har fortrinnsrett. Det kan blant annet gjøres ved bedre skilting og merking i veibanen. Markere overgangsfelt for sykkel og fjerning av kanter på eksisterende fortau. Viktig med bedre skille mellom de som sykler i høy hastighet og barn og gående. Det økende salg av El sykler vil medføre at flere kan sykle til skole / jobb for å handle. Dette vil kreve bedre tilrettelegging av kommunens gatenett og etablering av sikker sykkelparkering.

Det settes av kr 200 000.

2. Utbedre eksisterende turstier som i sin tid ble laget ved hjelp av SKAP og KAJA-ordningen på 90-tallet. Disse stiene trenger sårt vedlikehold og vil ha stor betydning for folkehelse og trivsel. En mulighet er å bruke arbeidskraft fra den nye NAV-ordningen, der de som mottar stønad må jobbe, jfr. opplegg i Fredrikstad.

Det settes av: Kr. 100 000.

Økt satsing på friluftsliv vil gi et tilbud til et stort antall mennesker og være et svært kostnadseffektivt folkehelseiltak. Det opprettes en deltidsstilling og settes av kr 300 000.

Økt nedbør og ekstremvær

Det må planlegges bedre for å kunne ta imot økte nedbørsmengder pga klimaendringer blant annet ved å legge til rette for flere absorberende overflater og ta vare på eksisterende vegetasjon i by området. Gjenåpning av bekker vil også være et aktuelt tiltak

Redusert salting av veier i boligområder. Gir innsparing for både kommune og bileiere.

For å sikre at planer og utbyggingstiltak i kommunen er utformet i forhold til å gi størst mulig klimaeffekt, opprettes det en funksjon som **Klimaombud**. Vedkommende skal vurdere klimaeffekten av planforslag / nye tiltak og avgi uttalelse til besluttende organ. Vedkommende skal også vurderes hvordan grønne tiltak kan forbedre kommunens drift og medføre innsparinger.

Det settes av kr 300 000.

De foreslåtte tiltakene vil utgjøre kr 900 000.

Finansieres ved at

- ✓ bevilgningen til Allsang på Grensen reduseres med 1 million.
- ✓ det utbetales heller ikke styrehonorar til styret av Storgata 7 AS. Dette er et heleid kommunalt aksjeselskap og medfører ikke noe annet arbeid en forvaltning av andre eiendommer kommunen leier til sin drift.

Øvrige innsparte midler omdisponeres til tilskudd til lag og foreninger og kulturtilbud for barn og unge.

Budsjett 2017. Vedtak:

1. Med de endringer som framkommer i MDG's budsjettforslag vedtas Rådmannens budsjettforslag i henhold til Budsjettskjema 1A, 1B, 2A og 2B samt vedlagte budsjettdokument.
2. Rådmannen gis fullmakt til å disponere ressursene innenfor hvert område i budsjettskjema 1B. I tillegg gis rådmannen fullmakt til å justere budsjettet mellom områdene i budsjettskjema 1B når det gjelder justeringsbehov av teknisk karakter, og som ikke påvirker tjenestene eller tjenestetilbudet. Omfordelinger mellom sektorene legges frem for formannskap og kommunestyre etter innstilling fra rådmannen.
3. Rådmannen skal påse at rammer og vedtak følges opp og rapporterer månedlig sektorenes økonomi til formannskap og kommunestyre. Rådmannen pålegges videre en forsterket rapportering hvert tertial i hht. rapporteringsrutiner.
4. Formannskapet disponerer investeringsbudsjettet, innenfor tildelt ramme, i henhold til budsjettskjema 2B.
5. Rådmannen gis fullmakt til å ta opp lån på til sammen 757,3 millioner kr. VAR-lån utgjør 265,7 millioner kr av den totale lånesummen. Lånene avdras med en vektet avdragstid sett opp mot objektenes levetid. Startlån utgjør 40 millioner kr av den totale lånesummen og tas opp i henhold til Husbankens retningslinjer, primært med en avdragstid på 20 år.
6. Trekkrettighet i bank på inntil 450 millioner kr videreføres i 2017.
7. Halden kommune skriver ut eiendomsskatt på faste eiendommer, inkludert tomter, i hele Halden kommune for skatteåret 2017 jf. eiendomsskattelovens §§2 og 3 bokstav a. Før

øvrig gjelder (jf. eiendomsskattelovens § 10) følgende for utskrivningen av eiendomsskatt for året 2017:

- a) Med de unntak som er nevnt under skal skattesatsen etter eskl. § 11 være 7 promille av den fastsatte takstverdien.
 - b) Med hjemmel i eskl. § 12, bokstav a, skal skattesatsen for «bustadelen i egedomar med sjølvstendige bustaddelar» og fritidseiendommer være 4,5 promille av takstverdien. Ubebygde tomter beskattes med 4,5 promille av takstverdien jf. eskl. § 12, bokstav b.
 - c) I tillegg gis etter eskl. § 11, annet ledd, et bunnfradrag på 250 000 kr for hver selvstendig boenhet i boliger (herunder fritidseiendommer).
 - d) Etter eskl. § 7 kan som tidligere, etter nærmere søknad og vedtak for den enkelte eiendom, fritas eiendommer etter dennes bokstav a) «eigedom åt stiftingar eller institusjonar som tek sikte på å gagne ein kommune, eit fylke eller staten» og dennes bokstav b) «bygning som har historisk verdi».
 - e) Etter eskl. § 5, bokstav a, fritas eiendom som Staten eier så langt eiendommen har historiske bygg eller anlegg gjennom fredningsvedtak jf. Lov om kulturminner.
 - f) Etter eskl. § 5, bokstav h, skal fritas «eigedom som vert driven som gardsbruk eller skogbruk». For slike eiendommer gjelder dog at det skal svares eiendomsskatt for våningshus, kårbolig, med garasjer og uthus, og passende tomt. Eiendomsskatten for dette svares etter samme satser og regler som for boligeiendommer.
 - g) Kommunens skattetakstvedtekter.
8. De gebyrsatser som fremkommer i gebyrregulativet vedlagt dette dokument vedtas.
9. Kommunale avgifter skrives ut i 4 terminer i 2017, med forfall 20. mars, 20. mai, 20. september og 20. november.
10. Eiendomsskatten skrives ut samtidig med kommunale avgifter.
11. Forskrift for kommunale vann- og avløpsgebyrer vedtas.

Budsjettskjema 1A - drift

	Budsjett 2017	Budsjett 2016	Regnskap 2015
Skatt på inntekt og formue	685 051	652 117	622 874
Ordinært rammetilskudd	897 362	862 564	830 619
Skatt på eiendom	89 600	78 600	81 729
Andre direkte eller indirekte skatter			
Andre generelle statstilskudd	6 900	7 100	8 028
Sum frie disponible inntekter	1 678 913	1 600 381	1 543 250
Renteinntekter og utbytte	6 000	4 789	14 318
Gevinst finansielle instrumenter (omløpsmidler)			
Renteutg.,provisjoner og andre fin.utg.	68 350	62 637	55 067
Tap finansielle instrumenter (omløpsmidler)			
Avdrag på lån	62 271	56 000	53 611
Motpost avskrivning VAR			20 222
Netto finansinnt./utg.	-124 621	-113 847	-94 360
Til dekning av tidligere regnsk.m. merforbruk	35 000	20 000	10 000
Til ubundne avsetninger	11 000	3 000	4 658
Til bundne avsetninger	0	0	13
Bruk av tidligere regnsk.m. mindreforbruk			
Bruk av ubundne avsetninger			
Bruk av bundne avsetninger			
Netto avsetninger	-46 000	-23 000	-14 658
Overført til investeringsbudsjettet			
Til fordeling drift	1 508 292	1 463 534	1 434 233
Sum fordelt til drift (fra skjema 1B)	1 508 292	1 463 534	1 434 233
Mer/mindreforbruk	0	0	0

Budsjettskjema 1 B - drift

	Budsjett 2017	Budsjett 2016	Regnskap 2015
Fellesfunksjoner	11 473	3 580	38 214
Sentraladministrasjon	111 184	95 915	89 804
NAV	57 349	57 296	51 744
Undervisning og oppvekst	617 452	611 303	597 031
Kultur og idrett	41 832	41 374	41 220
Helse og omsorg	597 464	586 811	569 991
Teknisk	71 538	67 255	66 438
Totalt	1 508 292	1 463 534	1 454 442

	Budsjett 2017	Budsjett 2016	Regnskap 2015
Investeringer i anleggsmidler	839 997	403 755	136 350
Utlån og forskutteringer	40 000	40 000	30 001
Kjøp av aksjer og andeler	0	0	773
Avdrag på lån	20 000	15 000	14 765
Dekning av tidligere års udekket	0	0	6 339
Avsetninger	10 000	5 000	25 889
Årets finansieringsbehov	909 997	463 755	214 117
Finansiert slik:			
Bruk av lånemidler	757 306	423 862	158 459
Inntekter fra salg av anleggsmidler	9 000	5 000	9 818
Tilskudd til investeringer	0	0	0
Kompensasjon for merverdiavgift	112 741	4 893	4 837
Mottatte avdrag på utlån og refusjoner	16 500	15 000	27 733
Andre inntekter			1 012
Sum ekstern finansiering	895 547	448 755	201 858
Overført fra driftsbudsjettet	0	0	2 518
Bruk av tidligere års udisponert	0	0	0
Bruk av avsetninger	14 450	15 000	5 900
Sum finansiering	14 450	15 000	8 418
Udekket/udisponert	0	0	3 840

	Budsjett 2017	Budsjett 2016	Regnskap 2015
Fellesfunksjoner			
Sentraladministrasjon	27 982	110 288	23 853
Kultur	2 000	563	574
Undervisning og oppvekst	219 500	9 831	302
Helse og omsorg	159 800	8 375	4 343
Teknisk inkl. kirken	160 975	31 309	19 823
VAR	265 740	243 390	87 456
Sum	835 997	403 755	136 350